THE ISRAELITE PRESS

The only Jewish Newspaper of Western Canada.

אידישע װארט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA

Subscription: $6.00 per year.

Est. 1910 Phones 55 409—52 213

Winnipeg — Manitoba

"נאן־קאאפערײשאן"

דער ועד־לאומי אין ארץ־ישראל האט אנגענומען דעם באשלוס ניט צו באטייליקן זיך אין דעם לעגיסלאטיוון ראט וואס די בריטישע רעגירונג האט אויסגעפלאנט. אז דער ועד־לאומי האט דערמיט אויסגעדריקט דעם ווילן פונ׳ם ארץ־ישראל׳דיקן אידנטום איז צו זעען פון דעם, וואס אפילו די ברית־שלום ארגאניזאציע, וואס האט די גאנצע צייט געקעמפט פאר דעם, אז די אידן זאלן איינשטימען צו א פארלאמענט פאר ארץ־ישראל, האט אויסגעדריקט איר גרייטקייט איצט צו שטיצן דעם באשלוס פונ׳ם ועד־לאומי. זי האט צוגעזאגט, אז ניט נאר וועט זי זיך ניט באטייליקן אין די וואלן, נאר קיינער פון אירע מיטגלידער וועט ניט אננעמען פון דער רעגירונג קיין נאמינאציע צו דער דאזיקער קערפערשאפט.

די רעזיגנאציע פון די דריי וויכטיקסטע פירער פון דער אלוועלטלאכער ציוניסטישער ארגאניזאציע און פון דער אידישער אגענטור דערוויזט אויך, אז די זעלבע שטימונג לטובת "נאן־קאאפערײשאן", ניט־מיטארבעטערשאפט מיט דער בריטישער רעגירונג, הערשט אויך אין חוץ־לארץ.

די אידן פילן, אז זיי קאנען מער ניט מיטארבעטן מיט א רעגירונג, וואס האט זיי געהאלטן אין איין אפנארן, און וועלכע האט פארראטן אירע פייערלאכע הבטחות צו זיי. נאך דער לעצטער דערקלערונג פון דער בריטישער פאליטיק אין ארץ־ישראל און נאך סימפסאנס באריכט, וואלט יעדע מיטארבעטערשאפט מיט דער בריטישער רעגירונג געמוזט אויסגעטייטשט ווערן ווי די אנערקענונג פון דער דאזיקער פאליטיק און פון דעם דאזיקן באריכט.

עס האט בכלל ניט קיין זין פאר די אידן אנצושטריינגען זייערע נאציאנאלע כחות צו העלפן אויף וועלכן ס׳איז אופן דער בריטישער רעגירונג צו בויען דאס לאנד פאר די אראבער. זי האט ברייטערע פלייצעס ווי מיר, און זי קאן זיך טאן איר ארבעט מיט אירע אייגענע הענט. דאס האט פאר אונז באזונדערס קיין זינען ניט, ווייל די רעגירונג זאגט אונז אפילו ניט צו קיין באלוינונג דערפאר, — אויסער אפשר דער מעגלאכקייט צו קאלאניזירן א צוואנציק טויזנט אידישע קאלאניסטן אין דער ווייטער צוקונפט, ווען אירע פלענער צו ראציאנאליזירן די אראבישע לאנדווירטשאפט וועלן פארווירקלאכט ווערן.

דער אידישער וואונש מיטצוארבעטן מיט דער בריטישער רעגירונג האט זיך אויסגעלאזן זייער אומגליקלאך פאר די אידן. די איינציקע באציאונג וואס די אידן קאנען פון איצט אן און ווייטער האבן אין דער דאזיקער פראגע צו דער בריטישער רעגירונג, איז א באציאונג פון קאמף קעגן איר פאלעסטינער פאליטיק.

פארט־ארטור באפעסטיקט זיך קעגן קאמוניסטן

ס׳איז דא ביי אונז א קאמוניסטישע געפאר אין קאנאדע, — אמוויניקסטנס איז דא די געפאר אין פארט־ארטור, אנט., וואו "די ארבעטסלאזע ווערן אויסגענוצט פון אגענטן פון א פרעמדער מאכט, ארויסגעשיקט צו פארשפרייטן קאמוניסטישע פראפאגאנדע", ווי דער פאליציי־שעף פון דער געבענטשטער שטאט דערקלערט.

ס׳איז אמת, אז אין פארט־ארטור גייט עס נים אלץ כשורה. עס זיינען דארטן דא א סך ארבעטסלאזע, און דאס איז אזא פאלק, וואס האט ניט וואס אנצוואווערן. מאכן זיי, ניט געקוקט אויפ׳ן פארבאט פון דער פאליציי, דעמאנסטראציעס. און די טעג האבן זיי אפילו אנגעפירט א קאמף מיט דער פאליציי און ארויסגעריסן פון אירע הענט אן ארעסטירטן פון זייערע רייען. שטארק מורא פאר ארעסט האבן זיי אבער ניט: פאר א סך פון זיי קאן דאס מיינען שוץ פון קעלט און הונגער איבער׳ן ווינטער.

וואלט די לאגע פאר פארט־ארטור אפשר טאקע געווען א קריטישע, מיט דער געפאר, אז די רויטע פאן זאל פארנעמען אויפ׳ן סיטי־האל דעם ארט פונ׳ם "יוניאן דזשעק". צום גליק אבער שטייט דארטן די פאליציי קאמיסיע אויף דער וואך פון "די בריטישע אינסטיטוציעס", און זי האט דערקלערט א קאמף אויף לעבן און אויף טויט צו די קאמוניסטן.

מיט דעם צוועק האט זי דערקלערט א פרייוויליקע מאביליזאציע פון די בירגער, און זי וועט איינשווערן אין דער פאליציי א גרויסע צאל ספעציעלע פאליציסטן, וואס וועלן טרענירט ווערן פאר פאליצייאישע פליכטן אונטער אויפזיכט פון פאליצייאישע אפיצערן, און זיי וועלן ארויסגערופן ווערן צו דינסט יעדן מאל ווען א קאמוניסטישע דעמאנסטראציע וועט אויסברעכן.

זיכער וועלן אין פארט־ארטור געפינען זיך גענוג פאטריאטישע בירגער, וואס וועלן גערן צושטיין צו דער נאבעלער ארבעט פון שפאלטן קאמוניסטישע קעפ. און די ארבעטסלאזע, אנשטאט פארפירט צו ווערן פון דער קאמוניסטישער קליפה, וועלן פון איצט אן און ווייטער קאנען רואיק גע־שוואלן ווערן פון הונגער, ניט ארויסלאזנדיק אפילו קיין פיפס.

נו, ס׳איז מעגלאך ארויסצורייסן די ארבעטסלאזע פון די נעגל פון די קאמוניסטן דורך פארזארגן זיי מיט ארבעט אדער כאטש מיט ברויט און א דאך איבער׳ן קאפ. זאטע מענשן וועלן דאך ניט לאזן זיך אזוי לייכט העצן פון "אויסלענדישע אגענטן".

אבער וואו וואלט דא געווען העלדישקייט און אנטשלאסנהייט צו באשיצן אונזערע פרייהייטלאכע אינסטיטוציעס ביז צום לעצטן טראפן בלוט קעגן אונזערע שונאים?

פארט־ארטור האט אויסגעקליבן דעם העלדישן וועג . . .

די אידן אינ׳ם צדקה בודזשעט קאמפיין

דער יערלאכער שטאטיקער פאראייניקטער צדקה בודזשעט קאמפיין פאנגט זיך אן אין א וואך ארום, און ער האט זיך דאס יאר געשטעלט פאר זיין ציל צו שאפן 450 טויזנט דאלאר פאר די 25 אינסטיטוציעס וואס זיינען אן אים אנגעשלאסן.

פאר דער אידישער באפעלקערונג איז דער דאזיקער קאמפיין פון באזונדער אינטערעס. אויסער א צאל אלגעמיינע אינסטיטוציעס, וואס האבן א שייכות צו די אידן ווי בירגער פון שטאט, זיינען אין דער צאל פון די 25 אינסטיטוציעס אויך אנגעשלאסן דער אידישער בית־יתומים און דער אידישער מושב־זקנים.

די אידישע באפעלקערונג באטייליקט זיך אין דעם קאמפיין דורך איר ספעציעלן קאמיטעט, וואס טיילט אוים און באצייכנט באזונדער די אידישע ביישטייערונגען צום בודזשעט. עס איז אזוי אלגעמיין באקאנט, אז מיט׳ן איינטאם פונ׳ם ערשטן יאר ווען דער פאראייניקטער בודזשעט סיסטעם איז דא איינגעפירט געווארן, האבן די אידן נאך קיין איינמאל ניט ביישטייערט אפילו אזויפיל, וויפל די צוויי אידישע אינסטיטוציעס קריגן ארוים פונ׳ם בודזשעט.

וועגן דעם וואס די אידן ווערן דערמיט אוועקגעשטעלט אין אן אומכבוד׳יקער לאגע דערמאנען מיר יאר־איין, יאר־אוים. עס איז אויך אלגעמיין באוואוסט, אז די אידישע שותפות איז אונטער אזעלכע אומשטענדן ניט איינגאנצן צום הארצן די אנפירער פונ׳ם פאראייניקטן בודזשעט, כאטש זיי האנדלען מעשה־ספארט און ריידן ניט וועגן דעם צו הויך.

אזוי לאנג ווי מיר זיינען שותפים אינ׳ם בודזשעט, מוזן מיר זעען אז די אידישע באפעלקערונג זאל צו אים צוטראגן איר חלק. דאס הייסט ניט אפ אבער אינגאנצן פון די געבער, נאר אין זייער א גרויסער מאס אויך פון די נעמער: אויב די טוער פון די דערמאנטע צוויי אידישע אינסטיטוציעס ווילן באמת פארבעסערן די לאגע, מוזן זיי ווי גיכער ארגאניזירן זייערע קאמפיין קרעפטן.

"אין א שווארצער שעה" ∴ ∴

פון חיים נחמן קושניר

אונטער אט דעם קעפל האט וויצמאן ארויסגעלאזן א רוף צום אידישן פאלק, אז עס זאל זיך האלטן לאיאל, און פאראייניקט. ווידער דערמאנענדיק אונז׳ אידען, אז דוקא אין אזא שעה, ווען אלעס קוקט אוים פינסטער, מוזן מיר האבן מוט און האפענונג, האט וויצמאן ארויסגעלאזן א רוף צום פאלק. ווארבורג געפינט אין דער נייער דעקלעראציע וואס ענגלאנד האט געמאכט, בנוגע איר פאליטיק אין ארץ־ישראל, א "גרויזאמען פאררעט". מעלטשעט דערקלערט, אז די דעקלעראציע איז א סתירה צו דער באלפור דעקלעראציע און א. וו.

בקיצור, אונזערע פירער זאגן עפנטלאך, אז ענגלאנד האט ניט געהאלטן ווארט, און רעזיגנירן פון זייערע עמטער, אלס פראטעסט צו דער נייער פאליטיק וואס די ענגלישע רעגירונג וויל אנווענדן אין פאלעסטינע.

ווער עס האט נאר געהאט א קליינעם אינטערעס אין דער ארבעט פון דעם "ציוניזם" און דער "אידזשענסי", האט געמוזט דערפילן א שטאך, ווען די געפערלאכע נייעס איז אנגעקומען. מען רעדט שוין ניט פון יענע וועלכע האבן יארן לאנג געקעמפט פאר א אידישן ישוב אין ארץ־ישראל. איך בין זיכער, אז אפילו די יעניקע׳ וועלכע האבן ניט גענומען אן אקטיוון אנטייל אין דעם "בויען" פון אונזער לאנד, וועלן אויך זיין טיף גערירט פון די לעצטע געשעענישן. אלע שיכטן פון דעם אידישן לעבן, פון איין זייט וועלט ביז דעם צווייטן, וועלן זיכער זיין אויפגערעגט, און מען קאן רעדן די שארפסטע קריטיק אויף ענגלאנד׳ס נייער פאליטיק.

און דוקא ווייל יעדערער וועט זיך פילן מחויב צו אויסדריקן זיינע געפילן, מוזן מיר שוין באטראכטן די לאגע מיט מער לאגיק, און עטוואס מער געלאסן, ווי אונזערע געפילן וועלן אונז דערלויבן. שארפע קריטיק, און הייסע ווערטער, וועלן די לאגע ניט ענדערן — מיר מוזן זיך צוריקהאלטן פון צו־שנעל אויסדריקן אונזערע מיינונגען. נאך אלעמען, זיינען מיר דאך שוין מער־ווייניקער צוגעוואוינט צו אזעלכע פאסירונגען אין אונזער נאציאנאלן לעבן. און עס איז ניט דער גייסט פון לעבן וועלכער האט אונז געהאלטן אויפ׳ן וואסער, בעת אנדערע, גרעסערע מעכטע, זיינען אונטערגעגאנגען. נאר דער גייסט פון וועלן לעבן, דוקא, ווייל מען האט אונז אונטערדריקט, דוקא׳ ווייל מען האט אונז געטריבן פון פלאץ צו פלאץ, ניט געגעבן קיין מעגלאכקייט, אפילו זיך אפרוען אויפ׳ן וועג. דוקא, ווייל "זיי" האבן אונז געוואלט אומברייגנגען, האבן מיר עקזיסטירט, עקזיסטירן, און וועלן עקזיסטירן. אט דער צו־להכעיס געפיל׳ איז געווען, און איז, א גרויסער סטימולאנט, פאר אונזער נאציאנאלן וואוילזיין. מוזן מיר דאך נאכגעבן, אז אט די "אומדערווארטעטע" (?) פאסירונג האט ניט אנגערירט די יסודות פון אונזער נאציאנאלן לעבן. עס האט, אויף א געוויסער מאס, שוואכער געמאכט די אידעאלן פון אט די יעניקע, וועלכע האבן געהאפט צו פארווירקלאכן אונזער האפענונג פאר אן אייגענער היים, אויף א פראקטישן אופן — אבער מען קאן נאך ווייט — ווייט ניט זאגן, אז די לעצטע פאליטיק פון דער ענגלישער רעגירונג האט אויף דער קלענסטער מאס אנגערירט אונזער פעסטן גלויבן אז מיר וועלן׳ מיט דער צייט האבן א באדן אונטער אונזערע פיס — אדרבא ואדרבא, אט דער טיף־איינגעווארצלטער געפיל, די דורות־אלטע בייענקשאפט, צו האבן צוריק אונזער "פאטער־לאנד", איז, און מוז ווערן, טייערער און שטארקער, ווי ווען עס איז. אלזא׳ לאמיר באטראכטן די סיטואציע מיט מער לאגיק, און מיט די געפילן עטוואס אין צוים.

מיר האבן פון לאנג געוואוסט, אז ארץ־ישראל וועט, צוליב געאגראפישע אורזאכן ניט קאנען אריינגעמען די מערהייט פון דעם אידישן פאלק — מיר האבן אבער געהאפט — אז אויב א געוויסער ישוב וועט זיך דארט באזעצן און צעשפרייטן, וועט ער ווארפן ליכט אויף די אידישע קבוצות, אין אלע ווינקעלאך אויף דעם ערד־קוגל. אזוי ארום האט מען געהאפט, וועט דאס אידיש פאלק האבן א היים, און זיך ווידער זיין א פאלק צווישן פעלקער. אפילו די גאר אפטימיסטישע נאכפאלגער פון דר. הערצל, האבן אויף מער ניט געהאפט. און דער פאקט איז אנגענומען געווארן — אז רוב־ישראל וועט בלייבן אין גלות, און וועט זיך נערן מיט דעם אידישן גייסט פון ארץ־ישראל. מיט דעם איין געדאנק, איז פון ערשטן טאג, וואס די ציוניסטישע פירער האבן אנגעהויבן זייער ארבעט, געווארן א שפאלטונג אין די ציוניסטישע רייען גופא — עס איז נאטירלאך געווארן א "מאטעריאלע" סעקציע, און א "ספיריטועלע" דיוויזיע. מיט דער צייט, און צוליב פאליטישע אורזאכן, האט די "מאטעריאלע" זייט איבערגעוואוינן. די ציוניסטישע ארגאניזאציע האט זיך איבערגעגעבן (פילייכט געמוזט איבערגעבן) מיט זאמלען געלט אום אויפצובויען ארץ־ישראל. א נאבעלע ארבעט, און פילייכט, אונטער די אומשטענדן, איז קיין אנדער ארבעט ניט מעגלאך געווען — מען האט געמוזט קויפן באדן וואו עס האט זיך געלאזט קויפן, און מען האט געמוזט שאפן לעבנס־מיטלען, אום צו באזעצן מער און מער חלוצים. . . אבער דער פאקט בלייבט — מען האט זיך איבערגעגעבן מיט מאטעריאלער ארבעט, און די "ספיריטועלע" זייט — וועלכע מען האט געהאפט, וועט מיט דער צייט זיין דער אמת׳ער פאדים וועלכער וועט צענויפהאלטן אונזערע ווייט צעזייטע און צעשפרייטע קהלות, האט מען אויף דעם גרעסטן אופן, פארנאכלעסיקט. ווי פריער געזאגט, איז עס פילייכט געווען אומפארמיידלאך, און איך בין בכלל ניט אויסן דא, צו קריטיקירן אונזערע פירער און זייער פאליטיק — אדרבא, איצט איז דוקא די צייט ווען מיר מוזן אלע זיי געבן אונזער פולן צוטרוי— זאלן זיי פילן און וויסן אז מיר זיינען ניט געפאלן ביי זיך, און אז זיי "האבן מיט וועמען צו גיין צום טיש" . . .

נאר צוריק צום פונקט: נאטירלאך, האט אין ארץ־ישראל זעלבסט קיין אנדער שטימונג ווי א מאטעריאלע ניט געקאנט הערשן — און פון דעסטוועגן איז דארט טעגלאך אויך געוואקסן די גייסטיקע אנטוויקלונג . . . . אבער ביי אונז, אין גלות, האט ג ע מ ו ז ט זיין א שטענדיקער וואוקס, גייסטיק. מיר האבן געמוזט נעמען מער און מער אינטערעס אין אונזער קולטורעלן, רעליגיעזן, טראדיציאנאלן, און א. וו. לעבן, ווייל מיר האבן דאך געמוזט וואקסן גייסטיק. אין דער זעלבער צייט ווען ארץ־ישראל איז געוואקסן מאטעריאליש, כדי, ווען מיר וועלן שוין זיין פעסט, אויף אן אייגענעם באדן, זאל די מערהייט ניט זיין הינטערשטעליק, און זאל קאנען אן שום שטויסונגען, זיך צוזאמענלעבן מיט דעם ישוב אין ארץ־ישראל. אבער וואס איז באמת געווען?

ביסלאכווייז זיינען מיר, אין גלות, שוואכער געווארן, גייסטיק. רעליגיע, איינער פון אונזערע זיילן, האט בכלל, הן ביי גויאים, הן ביי אידן, פארלארן מאכט — און טראדיציע איז פיל אפגעשוואכט געווארן. ווייל טראדיציע איז נאר צו געפינען אין שול אדער אין דער היים, און די אידישע היימען, בפרט ביי אונז אין אמעריקע, ווייסן מיר דאך . . . אלזא, איז אונזער גייסטיק לעבן גאר ניט געווען אזוי ווי געוואונשן. עס איז אימער געווען א געשלעג צווישן די צוויי "פארטייען" אין דעם ציוניזם. די וועלכע האבן וואס שנעלער געוואלט אפקויפן ארץ־ישראל, און די וועלכע האבן מורא געהאט, אז דער ציוניזם וועט פארלירן זיין "פרעסטיזש" אויב מען וועט פון אים מאכן א "קאלעקשאן איידזשענסי", און די "קאלעקטארס" האבן אימער געוואונען.

צו דער זעלבער צייט, אבער, האט מען געפרובט מאכן פארשריט אויף א "קולטורעלן" אופן — און עס איז באלד ארויסגעשוואומען די אלטע פראגע — אידיש און העברייאיש. דאס "מאטעריאלע" פאלק, דער דורכשניטלאכער מענש, האט פאר זיך געזען זיין אייגן לעבן, זיין אייגן הויז, און פאמיליע, און האט באשלאסן, אז ער מוז האבן אידיש, און אויב ניט, קאן ער זיך דאך ניט דורכריידן מיט קיינעם — אלא העברייאיש׳ ווי . . . וואס . . . ווער . . . . אז אפגעלעבטע שפראך. מילא, דאס איז ניט דאס פלאץ זיך אריינלאזן אין א פאלעמיק וועגן אידיש און העברייאיש — איך בין נאר אויסן אט וואס — עס איז ניט געווארן קיין געאייניקטער "קאמפיין" צוריק פעסט צו שטעלן אונזער קולטורעלן לעבן, עס איז געווארן א קריגעריי און א שפאלטונג . . . אידישע שולן ׳און תלמוד־תורות . . . מען האט פארגעסן אן דעם נאציאנאלן פראבלעם... כאטש, מ׳שטיינס געזאגט, ביידע צדדים האבן גע׳טענה׳ט אז זיי אינטערסירן אין די קינדער דעם אמת׳ן אידישן גייסט.

און אזוי איז געלאפן די צייט. און בפרט ווען דאס וועלטלאכע לעבן איז גאר ניט געווען אזוי יום־טוב׳דיק, ׳ווען דער לעבנס־קאמף איז געווארן ביטערער און ביטערער, האט מען דאך אודאי פארנאכלעסיקט אונזער גייסטיקע אנטוויקלונג. איך רעד שוין ניט פון אונזערע "רעפארמערס", און פון אונזערע "ספארטס" וועלכע פיינען זיך אוים מיט זייער אידישקייט, מיט דעם וואס זיי געבן יעדנעם א פאר בלויע אויגן, ווען ער רופט זיי "שיני" . . .

אלזא׳ דאס פאלק האט זיך אפגעגעבן, אויף וויפיל מעגלאך, אויף דער מאטעריאלער אנטוויקלונג פון ארץ־ישראל. און איצט איז געקומען די בשורה, אז מיר קאנען מער מיט דער ארבעט ניט אנגיין, אויב ענגלאנד וועט אויספירן איר אויסגעשפראכענע פאליטיק. עס איז נאך צו פרי זיך אויסדריקן וואס עס וועט זיין — דערוויל ווייסן מיר, אז פון רעדן ביז טאן, איז א גרויסער חילוק, אבער אין אלגעמיין, אויב מיר ווילן ניט האבן די אייגענע "פרייהייט" וואס מיר האבן געהאט פריער, וואס דארף זיין אונזער שטעלונג אויף ווייטער?

עס איז דא אן ענטפער — זיך איבערגעבן מיט לייב און לעבן, צו דער אנטוויקלונג פון אונזער גייסטיקן לעבן. און דוקא ביי אונז, דא, אין אמעריקע. יעדער קליינע קהלה מוז אויף זיך פילן דעם חוב, און זיך אפגעבן דין וחשבון. עס איז ניט קיין פראגע פון פערזענלאכע בענעפיטן, נאר עס איז א פראגע פון באפעסטיקן די טורעמס, ארום אונזער גייסטיקן קיום. די צייט וועט ווייזן, וואס אונזער ארבעט וועט זיין בנוגע ארץ־ישראל, אבער די צייט האט שוין געוויזן, וואס אונזער איצטיקע, באלדיקע ארבעט דארף זיין, בנוגע אונזער פריוואטן פאמיליען לעבן. אויב עס איז נאך געווען א טייל פון פאלק, וועלכעס האט געגלויבט אז מיט דער "באלפור דעקלעראציע" וועט זיין פארזיכערט דער אידישער צוקונפט, מוז ער איצט זיין פארזיכערט, אז אונזער צוקונפט איז ניט געווענדעט אן וועלכע עס איז טובות פון אנדערע, נאר אין דער מאס איבערגעבנהייט און געטריישאפט וואס מיר וועלן צייגן, אין אונזער טאג־טעגלאכן לעבן. און אויב עס איז נאך פאראן א מיינונג, אז די צוקונפט פון אונזער פאלק וועט זיין פארזיכערט מיט אייגענעם באדן, מוז עס איצט וויסן, אז עס איז ניט צו דערווארטן, אז מען זאל קאנען צובונדן אן אייביקייט, צו א מאטעריאלער זאך. ס׳וואלט זיכער געווען "א פינסטערע שעה", ווען אונזער גאנצער עקזיסטענץ, אלס א פאלק, וואלט געווען געווענדעט אויף דאס שטיקעל לאנד וואס הייסט "ארץ־ישראל"— ווייל דאן וואלט מען מיט איין "דעקלאראציע", אפגעווישט אונזער קיום.

אלזא, האט אונז די לעצטע פאסירונג געוויזן, אז מיר מוזן זיך מער און מער אפגעבן מיט גייסטיקער אנטוויקלונג — אין דער היים און אין דער שול — און אפילו אויף א העכסטן רעליגיעזן אופן! און זעלבסטפארשטענדלאך, אז דא מיין איך די יוגנט, מער ווי די עלטערע.

אונזערע קינדער מוזן וויסן וואס עס הייסט א איד, אין פולן זינען פון ווארט — זיי מוזן דערפילן די ליידן וועלכע אונזערע זיידעס האבן געליטן, פון די בלעטער פון זייער היסטאריע, און זייערע נאציאנאלע געפילן דארפן, און מוזן זיין אויף אזוי פיל אנטוויקלט, אז אזא פאסירונג ווי די לעצטע, זאל זיי פארשאפן ערנסטן שמערץ און ווייטאג, און זיי זאלן פארגיסן מער ווי איין טרער . . . . דאן, און נאר דאן, קאנען מיר דערווארטן א זיכערע צוקונפט פאר אונזער פאלק.

מיר מוזן בייטן פילע פארמען פון אונזער פריוואטן לעבן, אבער קיין זאך אויף דער וועלט, וועלכעס האט נאר א ווערט, באקומט מען אומזיסט . . . און מיר מוזן באצאלן א טייערן פרייז פאר א פארזיכערטן צוקונפט פאר אונזער אידענטום! עס איז אבער ווערט, און מיר וועלן עס טאן!

אט דאס דארף זיין אונזער איצטיקע שטעלונג — פולן צוטרוי צו אונזערע פירער, — און ווייניק "פריוואטע" און "אומאפיציעלע" קריטיק קעגן ענגלאנד. און צו דער זעלבער צייט, אן ערנסטן "קאמפיין" — יעדערער ביי זיך אין הויז, און יעדער קהלה באזונדער — צו אנטוויקלען דעם גייסטיקן מצב פון זיך זעלבסט, און פון די ארום — ניט נאר קולטורעל — נאר אויך טראדיציאנאל, מאראליש, און רעליגיעז. עס איז, זעלבסטפארשטענדלאך, ניט קיין פראגע פון נויטן יענעם אנצוטאן תפלין, נאר עס איז א פראגע, פון נויטן יענעם, מיטצופילן מיט דעם, וועלכער טוט אן תפלין, און וועלכער מיינט עס ערנסט. עס איז א פראגע פון וויסן וואס עס איז א איד און ווי אזוי א איד דארף לעבן. דאן — ווען מיר וועלן נעמען "סטאק" פון זיך אליין, און זיך בייטן וואו נויטיק, האבן מיר זיך גארניט וואס צו שרעקן, פאר אזעלכע "פאסירונגען".

מוט, קוראזש, און טעטיקייט אויף א גייסטיקן געביט, צוזאמען און פולן צוטרוי צו די פירער, איז און מוז זיין, אונזער באלדיקע שטעלונג.

א מעשה׳לע צו פארטראכטן זיך

ארבעטן . . .

אן אייזל האט שלעפנדיק א וואגן אנגעהויבן זיך באקלאגן:

— אי! איך קאן מער קיין שפאן ניט געבן, אזוי מיד בין איך! צען שעה האלטן אין איין שפאנען, מיטשלעפנדיק דעם וואגן וועלכער איז א גאנצער בארג פון גרינוואורג! וואס פאר א שלים־מזל׳דיק לעבן דאס איז! דיר איז גוט, דו ביזט גליקלאך — האט ער פארענדיקט, ווענדענדיק זיך צום הונט.

דער הונט וועלכער איז נאכגעלאפן די גאנצע צייט האט דעם אייזל געענטפערט:

— איך מאך דאך אויך דעם זעלבן וועג וואס דו . . .

— יא, אבער ווי אזוי? דו שפאצירסט דאך, און יעדעס מאל וואס דער באלעבאס בלייבט שטיין ביי א טיר צו פארקויפן׳ צעליינסטו זיך אפרוען אביסעל, איך קאן זיך ניט אפרוען. איך מוז שלעפן דעם וואגן וועלכער איז א גאנצער בארג . . . .

— האסט רעכט — האט דער הונט געזאגט — דיין לעבן איז גארניט שיין, אבער דו ביזט ניט ווערט אן אנדער לעבן.

— איך פארשטיי דיך ניט.

— פארוואס ביזטו א נאר? — האט דער הונט געפרעגט — מארגן, אז דער באלעבאס וועט דיר וועלן איינשפאנען פריאוו זיך מאכן פאר קראנק, אז דו קאנסט אויף די פיס ניט שטיין.

אויפ׳ן אנדערן טאג האט מען דעם אייזל ניט איינגעשפאנט. פאלגנדיק די עצה פון דעם הונט האט ער זיך געמאכט קראנק, און אויף די פיס ניט געוואלט אויפשטעלן, און דער באלעבאס האט אים געמוזט רואיק לאזן אין שטאל ביי שמעקנדיקן גראז און פרישן וואסער.

— איך בין טויט מיד. אויב מארגן וועט דער אייזל נאך זיין קראנק ווייס איך ניט וואס איך וועל טאן. איך בין שוין אלט, און איך קאן ניט טראגן אזעלכע שווערע קעסטלאך ווי איך האב אמאל געטראגן אין מיין יוגנט.

— און פארוואס נוצסטו ניט דאס קליינע וועגעלע? — האט די פרוי געפרעגט.

— ווער וועט עס שלעפן?

— דער הונט — האט די פרוי געענטפערט — זע׳ ער איז געזונט, גרוים און יונג, זאל ער אויך ארבעטן.

— האסט רעכט, אויב מארגן וועט דאס אייזל נאך זיין קראנק וועל איך דעם הונט אין וועגעלע איינשפאנען . . .

דער הונט האט דאס געהערט . . .

אויפ׳ן אנדערן טאג ווען דער באלעבאס האט געפרואווט איינשפאנען דאס אייזל האט זיך אויף די פיס ניט געוואלט שטעלן. יעדעס מאל וואס מען האט דאס אייזל נאך שווערער מי אויפגעהויבן האבן זיך ביי אים די פיס איינגעבויגן און ער איז צוריק אוועקגעפאלן.

האט דער הונט א שפרונג געטאן אויף דעם אייזל, גענומען בילן און בייסן אים ביז דער אייזל האט זיך אויפגעהויבן און מען האט אים אין שפאן געשטעלט.

אויף דער נאס האט דער אייזל פארגעווארפן דעם הונט.

— פאלשער חבר! פאררעטער! דו האסט מיך גע׳עצה׳ט איך זאל מיך מאכן פאר קראנק, און דו אליין האסט מיך גענויט ארבעטן. פארוואס?

דער הונט איז געווארן שטארק אין כעס און ער האט געענטפערט:

— איך בין די גאנצע נאכט ניט געשלאפן׳ נאר געקלערט, געקלערט, אז עס איז ניט פיין אז דער באלעבאס זאל אויסגעבן געלט אויף דיין עסן און דו זאלסט ניט ארבעטן, דאס איז אן אומרעכט! איך האב דאס ניט געקאנט פארליידן. איך וואלט מיך גע׳הרג׳עט פאר בושה!

שפע (פראספעריטי)

(קליינער פעליעטאן)

פון י״ש

ווער זאגט עס אז ביי אונז אין לאנד הערשט א קריזיס? באלשעוויקעס האבן אויסגעטראכט אז עס איז דא ארבעטסלאזיקייט. פאררעטער פון אונזער "קאנטרי" זאגן אז ביזנעס איז אויף צרות. פראפעסיאנאלע פעסימיסטן האבן זיך איינגערעדט אז דער פארמער קריגט גאר ניט פאר זיינע פראדוקטן, אז די ווייץ פוילט אין די עלעוויטארס ניט האבנדיק קיין מארק, און אז די לאגע אין אלגעמיין איז "דאסיק".

עס איז בלויז אן איינגערעדטע זאך, אויסגעטראכט פון אונזערע שונאים מיט דעם צוועק, ארויסצורופן אומצופרידנהייט מיט דער עקזיסטירנדער לאגע און דערמיט שעדיקן אונזער לאנד פול מיט פראספעריטי.

קוקט זיך צו מיט אפענע אויגן און איר וועט זעען פונקט דעם היפוך. ווארפט א בליק אויף אונזער "פראספעריטי פאראד" וועלכער איז ניט לאנג פארגעקומען לכבוד אונזער "פראספעריטי וואך" און איר וועט באשיינפערלאך זעען אז אונזערע גרויסע בעקרייען מאכן נאך איצט אויך א פיין לעבן, איצט נאך בעסער איידער ווען עס איז, די סיבה איז א גאנץ פשוט׳ע: ווייץ קריגט מען האלב אומזיסט און ברויט רעכנט מען נאך אלץ דעם אלטן פרייז.

אדער כאפט א בליק אויף אונזערע מואוויס׳ זייט ווי ווען האט מען זיך דאס פארפוצט אין עסיק און אין האניק. די פלאקאטן מיט די נאקעטע מיידלאך אויף צו רעקלאמירן די פארשטעלונג, זיינען באשאטן מיט זילבער. פון יעדער רעקלאמע קאפעט גאלד. נו, זאגט, אדרבא, איז עס ניט א סימן פון פראספעריטעט? יא, מיר זיינען פול מיט פראספעריטעט, אין יעדן ווינקעלע פון אונזער גרויסן לאנד הערשט אן אמת׳ע "שפע". וואס איר דארפט נאר טאן איז דאס זעלבע וואס די פאציענטן פון דעם בארימטן דר. קוע האבן געטאן. קיינע רפואות׳ רעצעפטן, פראשקעס, באנקעס. אלץ וואס דער חולה דארף טאן איז, אלע אינדערפרי ביים אויפשטיין, זאגן דעם בארימטן פסוק:

"Day by day in every way, I'm getting better and better."

(טאג איין, טאג אוים, אין יעדן הינזיכט, ווער איך בעסער און בעסער"). איך ווייס ניט אויב דאס האט ווירקלאך געהאלפן די חולאים פון דעם דאזיקן בארימטן דר. קוע, אבער אז עס האט געהאלפן צו דעם וואוילזיין פון דעם דאקטאר אליין, אנצופילן זיינע קעשענעס, וועגן דעם איז קיין ספק ניט. פרובירט נאכטאן דאס זעלבע מיטל און אין אלע אינדערפרי, ווען אין הויז איז קאלט ווייל — ניטא קיין קוילן. קיין ארבעט איז ניטא. אין קראם — שטיל ווי אויף א בית עולם, און בילס קומען אן פון אלע זייטן, דאקטאר בילס, גראסערי בילס, לייט בילס און אין קעשענע — א ליידיקע חורבה — זאגט דעם פסוק אז: פראספעריטי קלאפט אין טיר. נו׳ זי איז שוין דא. טאג איין, טאג אוים, ווערן מיר רייכער און רייכער. איך בין ניט זיכער אויב דאס וועט אייך העלפן באצאלן אייערע גראסערי בילס, אבער אז אט דער געדאנק וועט העלפן צו דעם וואוילזיין פון די פיקטשור שאוס, וועלכע זיינען די אריגינאטארס פון דער פראספעריטי וואך, וועגן דעם איז גאר קיין פראגע ניט, און דאס אליין איז שוין א צייכן פון שפע, ווייל עס איז בכלל ניט וויכטיק ביי וועמען אין בוזים די פראספעריטי ווארעמט זיך, און ווער עס גענים פון איר, אבי זי איז דא.

אט לייענען מיר א באריכט אין דער "פרי פרעס" פון די בענק, וואו זיי באווייזן מיט אותות ומופתים, שווארץ אויף ווייס אז מיר זיינען פול מיט פראספעריטי, א סימן האט איר, עס איז אין 1930 מער אפגעשפארטע געלט אין די בענק (סייווינגס) איידער אין יאר 1929. און די "פרי פרעס" קאמענטירט שוין אויף דעם סמך פון דעם באריכט און קומט צום שלום אז עס איז ניטא קיין זכר פון קיין קריזיס אין לאנד. אמת, אין יענעם באריכט ווערט ניט געזאגט צו וועמען די אפגעשפארטע געלט באלאנגען. עס איז זייער מעגלאך אז עטלאכע מיליאנערן האבן דאס באגראבן זייערע עטלאכע סענט אין די סייווינגס, נעמענדיק אין אנבאטראכט די שלעכטע צייטן. די מאסן האבן דערמיט גאר ניט צוטאן. זיי ווייסן ניט פון קיין פותר און קיין חלום. אבער דאס איז ניט וויכטיק. די "פרי פרעס" טריאומפירט: אהא מ י ר האבן מער געלט אין די בענק איידער מיט א יאר צוריק. איר פארשטייט? מ י ר ה א ב ן ג ע ל ט. מען פארשרייבט עס אויף דעם חשבון פון קהל. מ י ך נעמט מען אויך אריין אין קאן. איך, פאני י״ש׳ האב אויך א חלק אין יענעם סייווינגס, ווייל די סייווינגס געפינען זיך דאך אין קאנאדע און איך בין דאך א קאנאדער בירגער, נו, האבן מיר דען ניט קיין פראספעריטי? פלענטי!

איך ווייס, איר וועט זאגן אז מיט אזא פראספעריטי קאן מען נאך אלץ ניט קויפן א פאר שיך פאר דער בייבי, האב איך אויך צו דעם א רפואה. מיר קאנען טאן דאס זעלבע וואס די וויניפעג עלעקטריק ריילוויי האט געטאן. ווענדן זיך צו אונזערע שטאט טאטעס נאך רעליף. ניט חלילה נאך דעם קבצנ׳ישן רעליף, דארטן וואו מען דארף שטיין אין שורה און ווארטן מען זאל אייך אויסטיילן א ברייטל אדער א פארציע פלייש. פע׳ דאס וואלט געווען ניט מעשה פראספעריטי. אבער עס איז דא א סוחר׳ישע רעליף. אזא רעליף וואו איר קאנט זיך זיצן אין אייער אפיס, אויף א ווייכער שטול, מיט א שיינער סטענאגראפיסטקע ביי דער זייט און דיקטירן א בריוו צום סיטי האל בזה הלשון: "אהובי ידידי! ביזנעס איז לאליכמ׳דיק, מען מאכט ניט גענוג געלט, איר פארשטייט, איר דארפט אפילו ניט שרייבן אז איר מאכט ניט קיין לעבן, עס איז גענוג׳ אז איר מאכט ניט גענוג געלט . . . ניט גענוג רעטוירנס אין פארגלייך מיט דעם אינוועסטמענט". אזוי האט די וויניפעג עלעקטריק געשריבן, דאס מיינט אז מען קריגט ניט אזוי פיל פראפיטן וויפיל מען האט דערווארט. על כן, זייט אזוי גוט און שיקט אונז אריין א טויזנטער בתורת הלואה, צו גלאט אזוי א מתנה. והיה, און עס וועט זיין, לכשירחיב, אז די פראספעריטי וועט ווערן אזוי גרויס אז זי וועט קריכן פון האלז, וועלן מיר שוין ווי עס איז דורכקומען. א רענדעל ארויף׳ א רענדל אראפ, מיר וועלן זיך ניט דינגען.

די וויניפעג עלעקטריק האט אומגעפער אזוי געטאן און זי האט געקראגן רעליף, ניט דירעקט פון סיטי האל, נאר דורך דעם סיטי האל פון די קעשענעס פון דעם עולם. נו, וואס איז טאקע דער אונטערשייד, ווער האלט אוים דעם סיטי האל אויב ניט די זעלבע וועלכע צאלן איצט 10 סענט פאר א קאר פעיר אנשטאט 5?

יא, ביז איצט בין איך געווען אונטער דעם איינדרוק אז אונזער טראמוויי קאמפאני איז א קאמפאני ווי אלע אנדערע פריוואטע אונטערנעמונגען. דער זעלבער יחסן. איז געשעפט גוט, מאכן זיי געשוואלענע פראפיטן, אלא ניט׳ האבן זיי די ברירה דערקלערן זיך באנקראט און איבערגעבן דעם שליסל צו דער "טרייעדערס טראסט" . . .

באשר זיי זיינען א "פאבליק יוטיליטי". זיי באדינען, הייסט דאס, די באפעלקערונג. פארגלאצט נעבאך זייער פרעזידענט די אויגן צום הימל און מאכט דעם אנשטעל אז זיי עקזיסטירן בלויז צוליב דעם, כדי בערל זאל קאנען פארן אין שאפ און שמערל אין זיין גראסערי, דאס און ניט מער. פאר זיך קימערן זיי זיך איינגאנצן ניט. אלץ וואס זיי זיינען אויסן איז, טובת הכלל. פרעגט זיך די פראגע: אם כן, אויב אזוי׳ אויב "פאבליק יוטיליטי" איז טאקע אזא יחוס, ווארום זיינען זיי טאקע געקומען צעלויפן צו דער שטאט נאך רעליף אזוי גיך ווי זיי האבן דערפילט אז זיי מאכן ניט גענוג פראפיטן. אויב דער עיקר איז ביי זיי דאס פובליקום, איז נשקשה אויב מען מאכט ווייניקער פראפיטן.

אלא׳ וואדען, זיי האבן אין זינען בלויז זייערע אייגענע אינטערעסן, היינט וואס איז מיט זיי אזוי דער יחוס. אזוינע יחסנים זיינען מיר אלע, א שניידער ווען ער נייט הויזן, באדינט ער אויך ביז א געוויסן גראד דער באפעלקערונג. וואס פאר א פנים וואלטן מיר טאקע געהאט׳ איך בעט איבער אייער כבוד, אן תחתונים. און דער וואס גראבט די קאנאלן אונטער דער ערד, גראבט ער דאס דען בלויז צוליב זיך? אדער נעמט אפילו א קרעמער. יא, אויב איר ווילט איז א קרעמער אויך א פאבליק יוטיליטי, ווייל אויך ער דערפילט א געוויסע פונקציע פאר דעם וואוילזיין פון דער באפעלקערונג, און אויב אזא קאמפאני ווי די טראמוויי קאמפאני האט זיך ניט שעמען צו בעטן רעליף און האט טאקע דאס געקראגן, זע איך ניט איין ווארום זאלן שוסטער׳ שניידער, קרעמער און סתם קליינע מאנופעקטשורערס וועלכע זיינען אויף גרויסע צרות ניט טאן דאס זעלבע.

זאלן אלע די וועמען די "פראספעריטי וואך" האט געהאלפן וויפיל א טויטן באנקעס, אויספילן באלד זייערע אפליקאציעס צום סיטי קאונסיל, און איך בין זיכער אז מען וועט זיי ניט אפזאגן. נישקשה, מיר האבן א גוטן מעיאר, ער האט נאך קיין מאל קיינעם ניט אפגעזאגט. מיר דארפן אויך געדיינקען אז מיר האלטן איצט ערב די מוניציפאלע וואלן. עס איז אן עת רחמים, א צייט ווען מען וועט אייך ניט זשאלעווען צוזאגן א טעלערל פון הימל. יא, איצט איז די צייט. איך ווייס ניט אויב זיי וועלן דערפילן זייערע הבטחות, אבער אז מען וועט מבטיח זיין׳ וועגן דעם בין איך אייך ערב. . . . ווער שמועסט נאך אויב אונז זאל זיך איינגעבן דערוויילן א "אונזעריקן" פאר מעיאר, דער גאנצער סיטי קאנסיל וועט דאך דאן זיין כמעט א אידישער, וואס זאג איך "א אידישער", כמעט א פועל־ציוניסטישער . . . מיר וועלן פארשפארן דאן אפילו אויספילן אפליקאציעס פאר רעליף, נאר מיר וועלן אלע אונזערע חובות, דעפיציטן איבערשיקן גלייך צום סיטי קאנסיל. א ביל פון פרץ שול צו די פועלי ציון פאר רענט, איבערגעשיקט צו חבר היימאן. א דעפיציט פון א לעקציע׳ איבערגעבן צום סיטי קאנסיל. זאל ער צאלן, נישקשה, ניט אומזיסט האבן מיר פראספעריטי אין קאנאדע . . . .